

İlgili Kanun / Madde
5510 S. SSGSK/13

T.C
YARGITAY
HUKUK GENEL KURULU

Esas No. 2024/339

Karar No. 2025/579

Tarihi: 01.10.2025

●PRİME ESAS KAZANÇLARIN TESPİTİ
●YAZILI DELİLLE İSPAT SINIRININ
ÜZERİNDE OLAN ÜCRETİN HUKUKSAL
GEÇERLİLİĞE SAHİP OLARAK DÜZENLENMİŞ
OLMAK KAYDIYLA İŞÇİNİN İMZASININ
BULUNDUĞU AYLIK ÜCRETİ GÖSTEREN PARA
MAKBUZLARI, BANKA KAYITLARI, TİCARİ
DEFTER KAYITLARI, ÜCRET BORDROLARI
GİBİ BELGELERLE İSPATININ GEREKTİĞİ

ÖZETİ: Hizmet tespiti davasının niteliği gereği çalışma olgusu her türlü delille ispatlanabilmesine rağmen ücretin ispatında bu denli serbestlik söz konusu değildir. Ücretin ispatında Hukuk Genel Kurulunun 16.04.2025 tarihli ve 2023/10-608 Esas, 2025/243 Karar; 17.05.2023 tarihli ve 2022/(21)10-650 Esas, 2023/483 Karar; 05.11.2019 tarihli ve 2015/10-3509 Esas, 2019/1127 Karar ile 07.02.2018 tarihli ve 2015/10-843 Esas, 2018/126 Karar sayılı kararlarında da belirtildiği üzere HMK'nın 200. maddesinde yazılı sınırları aşan ücret alma iddialarının yazılı delille kanıtlanması zorunluluğu bulunmaktadır.

Bu itibarla ücret miktarı HMK'nın 200. maddesinde belirtilen sınırları aşıyorsa tespiti gereken gerçek ücretin hukuksal geçerliliği haiz olarak düzenlenmiş olmak kaydıyla işçinin imzasının bulunduğu aylık ücreti gösteren para makbuzları, banka kayıtları, ticari defter kayıtları, ücret bordroları gibi belgelerle ispatı mümkündür.

Yazılı delille ispat sınırının altında kalan miktar için veya bu miktar üzerinde olsa bile varlığı iddia edilen

çalışmanın öncesine ve sonrasına ait delil başlangıcı sayılabilecek belgelerin bulunması hâlinde tanık dinletilmesi mümkündür (HMK md. 202).

Taraflar arasındaki hizmet ve prime esas kazancın tespiti davasından dolayı yapılan yargılama sonunda İlk Derece Mahkemesince davanın kabulüne karar verilmiştir.

Kararın davalı ve fer'î müdahil Sosyal Güvenlik Kurumu vekilleri tarafından istinaf edilmesi üzerine Bölge Adliye Mahkemesince istinaf başvurularının esastan reddine karar verilmiştir.

Bölge Adliye Mahkemesi kararı davalı ve fer'î müdahil Sosyal Güvenlik Kurumu vekilleri tarafından temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 10. Hukuk Dairesince yapılan inceleme sonunda bozulmuş, İlk Derece Mahkemesi tarafından Özel Daire bozma kararına karşı direnilmiştir.

Direnme kararı davalı ve fer'î müdahil Sosyal Güvenlik Kurumu vekillerince temyiz edilmekle; kesinlik, süre, temyiz şartı ve diğer usul eksiklikleri yönünden yapılan inceleme sonucunda, temyiz dilekçelerinin kabulüne karar verildikten sonra Tetkik Hâkimi tarafından hazırlanan gündem ve dosyadaki belgeler incelenip gereği düşünüldü:

I. DAVA

Davacı vekili; müvekkilinin 02.05.2014-21.06.2017 tarihleri arasında davalıya ait işyerinde veznedar olarak çalıştığını, iş sözleşmesinin feshedildiği tarihteki aylık ücretinin net 2.700,00 TL olduğunu ayrıca yılda toplam bir aylık ücreti tutarında ikramiye ödendiğini ancak primlerinin gerçek ücreti üzerinden değil asgari ücret üzerinden Kuruma bildirildiğini ileri sürerek 02.05.2014-21.06.2017 tarihleri arasında davalı şirkete ait işyerinde geçen hizmetleri ile sigorta primine esas kazanç tutarının gerçek ücret üzerinden tespitine karar verilmesini talep etmiştir.

II. CEVAP

1. Davalı Liman Döviz ve Altın Ticareti Sınırlı Yetkili Müessese Anonim Şirketi vekili; davacının 19.06.2014-30.11.2016 ile 11.05.2017-21.06.2017 tarihleri arasında müvekkili işyerinde çalıştığını, davacının gerçek ücreti üzerinden Kuruma bildirim yapıldığını belirterek davanın reddini savunmuştur.

2. Fer'î müdahil Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK/Kurum) vekili; Davacının hizmet tespitine ilişkin iddiası bakımından öncelikle Kurum kayıtlarının esas alınması gerektiğini, ücret iddiasını da hangi tarihler arasında ne kadar ücret aldığını somutlaştırdıktan sonra yazılı delillerle kanıtlaması gerektiğini belirterek davanın reddini savunmuştur.

III. İLK DERECE MAHKEMESİ KARARI

İlk Derece Mahkemesinin 03.03.2020 tarihli ve 2018/236 Esas, 2020/218

Karar sayılı kararı ile; toplanan deliller, tanık beyanları, banka hesap hareketleri ve 27.09.2019 tarihli bilirkişi raporu birlikte değerlendirildiğinde,

davacının davalıya ait işyerinden Kuruma bildirilenler dışında hüküm fıkrasında belirtilen ücretlerle çalıştığı gerekçesiyle davanın kabulüne karar verilmiştir.

IV. İSTİNAF

A. İstinaf Yoluna Başvuranlar

İlk Derece Mahkemesinin yukarıda belirtilen kararına karşı süresi içinde davalı ve fer'î müdahil Kurum vekilleri istinaf başvurusunda bulunmuştur.

B. Gerekçe ve Sonuç

Bölge Adliye Mahkemesinin 11.05.2022 tarihli ve 2020/1480 Esas, 2022/1192 Karar sayılı kararı ile; İlk Derece Mahkemesi kararının usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle davalı ve fer'î müdahil Kurum vekillerinin istinaf başvurularının esastan reddine karar verilmiştir.

V. BOZMA VE BOZMADAN SONRAKİ YARGILAMA SÜRECİ

A. Bozma Kararı

1. Bölge Adliye Mahkemesinin yukarıda belirtilen kararına karşı süresi içinde davalı ve fer'î müdahil Kurum vekilleri temyiz isteminde bulunmuştur.

2. Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin ilâm başlığında tarih ve sayısı belirtilen kararı ile; "... Sigorta primine esas kazanç (ücret) tutarının tespiti istemi yönünden mahkemece verilen karar hatalı değerlendirmeye dayalıdır.

Davanın yasal dayanaklarından olan 506 sayılı Kanunun "Prime Esas Ücretler" başlığını taşıyan 77. maddesinin 1. fıkrası ile 5510 sayılı Kanunun "Prime Esas Kazançlar" başlıklı 80. maddesinin 1. fıkrasında, sigortalıların prime esas kazançlarının nasıl belirleneceği açıklanmıştır. Diğer taraftan 506 sayılı Kanunun 79/10. ve 5510 sayılı Kanunun 86/9. maddelerine dayalı olarak açılan bu tür hizmet tespiti davalarında kesinleşen mahkeme ilamı, işverence Kuruma verilmeyen belgelerin yerine geçecek nitelikte olduğundan hükümde ayrıca 77. ve 80. maddelere göre hesaplanacak olan 1 günlük ücretin belirtilmesi de gerekmektedir. 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun; 288. maddesinde, bir hakkın doğumu, düşürülmesi, devri, değiştirilmesi, yenilenmesi, ertelenmesi, ikrarı ve itfası amacıyla yapılan hukuki işlemlerin, yapıldıkları zamanki miktar veya değerleri belir bir tutarı geçtiği takdirde, senetle kanıtlanması gerektiği, bu hukuki işlemlerin miktar veya değeri, ödeme veya borçtan kurtarma (ibra) gibi herhangi bir sebeple belirli bir tutardan aşağı düşse bile senetsiz kanıtlanamayacağı bildirilmiş, 289. maddesinde, 288. madde uyarınca senetle kanıtlanması gereken konularda yukarıdaki hükümler hatırlatılarak karşı tarafın açık muvafakati durumunda tanık dinlenebileceği, 292. maddesinde de, senetle kanıtlanması zorunlu konularda yazılı bir delil başlangıcı varsa tanık dinlenebileceği açıklanarak delil başlangıcının, dava konusunun tamamen kanıtlanmasına yeterli olmamakla birlikte, bunun var olduğunu gösteren ve aleyhine sunulmuş olan tarafça verilen kağıt ve belgeler olduğu belirtilmiştir. 01.10.2011 tarihinde yürürlüğe giren 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 200. ve 202. maddelerinde de bu düzenlemeler korunmuştur.

Kuruma ödenmesi gereken sigorta primlerinin hesabında gerçek ücretin/kazancın esas alınması gerekmekte olup hizmet tespiti davalarının kamusal niteliği gereği, çalışma olgusu her türlü kanıtla ispatlanabilmesine karşın ücret konusunda aynı genişlikte ispat serbestliği söz konusu değildir ve değinilen maddelerde yazılı sınırları aşan ücret alma iddialarının yazılı delille kanıtlanması zorunluluğu bulunmaktadır. Ücret tutarı maddede belirtilen sınırları aştığı takdirde, tespiti gereken gerçek ücretin; hukuksal geçerliliğe sahip olarak düzenlenmiş bulunmaları kaydıyla, sigortalının imzasını içeren aylık ücreti gösteren para makbuzları, banka kayıtları, ticari defter kayıtları, ücret bordroları gibi belgelerle kanıtlanması olanaklıdır. Yazılı delille ispat sınırının altında kalan miktar için tanık dinlenebileceği gibi, tespiti istenen miktar sınırı aşırsa dahi varlığı iddia edilen çalışmanın öncesine ve sonrasına ait yazılı delil başlangıcı sayılabilecek belgeler bulunuyorsa tanık dinlenmesi mümkündür. Nitekim Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 20.10.2010 gün ve 2010/10-480 Esas - 2010/523 Karar, 20.10.2010 gün ve 2010/10-481 Esas - 2010/524 Karar, 20.10.2010 gün ve 2010/10-482 Esas - 2010/525 Karar, 19.10.2011 gün ve 2011/10-608 Esas - 2011/649 Karar, 19.06.2013 gün ve 2012/10-1617 Esas - 2013/850 Karar sayılı ilamlarında da aynı görüş ve yaklaşım benimsenmiştir.

Somut olayda; davacının, davalı şirkette veznedar olarak çalıştığını iddia etmesine karşılık, dosyada yer alan asgari ücret üzerinden düzenlenen bordrolara imza atmış olup, imza inkarı da bulunmamaktadır. Mahkemece, davacının elden aldığı ücret tutarlarının gösterildiğini iddia ettiği personel ücret çizelgelerine dayanılarak ücret belirlenmesi hatalı olup, ücret tutarının, tanıkla ispat sınırının üstünde olduğu da kabul edilerek sonucuna göre karar verilmelidir.

Yukarıda açıklanan maddi ve hukuki olgular göz önünde bulundurulmaksızın, mahkemece eksik inceleme, araştırma ve yanlış değerlendirme sonucu karar verilmesi, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir.

O hâlde, davalı vekili ve fer'i müdahil SGK vekilinin bu yönleri amaçlayan temyiz itirazları kabul edilmeli ve İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 34. Hukuk Dairesinin istinaf başvurularının esastan reddine ilişkin kararının kaldırılarak, İlk Derece Mahkemesince verilen hüküm bozulmalıdır..." gerekçesiyle karar bozulmuştur.

B. İlk Derece Mahkemesince Verilen Direnme Kararı

İlk Derece Mahkemesinin ilâm başlığında tarih ve sayısı belirtilen kararı ile; hükme esas alınan personel ücret çizelgelerinde davalı şirketin kaşesi ile şirket yetkilisinin imzasının bulunduğu, buradan hareketle imzalı bordroların aksinin davacı tarafça eşdeğer nitelikteki belgeler ile ispatlandığı gerekçesiyle direnme kararı verilmiştir.

VI.TEMYİZ

A. Temyiz Yoluna Başvuranlar

Direnme kararına karşı süresi içinde davalı ve fer'i müdahil Kurum

vekillerince temyiz isteminde bulunulmuştur.

B. Temyiz Sebepleri

1. Davalı şirket vekili; aylık ücret ödeme cetvellerinin karara dayanak yapılmasının usul ve yasaya aykırı olduğunu, söz konusu belgelerin hem delillerin ikamesinden sonra sunulduğunu hem de bu belgelerin müvekkili ile husumeti bulunan işçiler tarafından gerçeğe aykırı şekilde dava aşamasında düzenlendiğini, yazı ve mürekkep yaşı tespiti yapılmaksızın davacı tarafından delillerin ikamesinden sonra sunulan ve sırf bu davada kullanılmak üzere hazırlanan aylık ücret çizelgeleri ile davacı tanıklarının beyanlarına itibar edilerek karar verilmesinin hatalı olduğunu, davacının gerçek ücreti imza inkârına uğramayan bordrolarda gözüktüğünden davanın reddi gerektiğini belirterek direnme kararının bozulmasını talep etmiştir.

2. Fer'î müdahil Kurum vekili; yalnızca davacı tanıklarının anlatımları esas alınarak ve davacı vekili tarafından aylık ödeme cetvelleri olarak sunulan belgelerin altındaki imzanın sahibinin davalı şirket ile husumetli olduğu dikkate alınmadan hüküm kurulmasının hatalı olduğunu, tespiti gereken ücretin hukuksal geçerliliğe sahip düzenlenmesi kaydıyla sigortalının imzasını içeren aylık ücreti gösteren para makbuzları, banka kayıtları, ticari defter kayıtları, ücret bordroları gibi yazılı delillerle kanıtlanması gerektiğini, bu konuda tanık dinlenmesine muvafakat etmediklerini belirterek direnme kararının bozulmasını talep etmiştir.

C. Uyuşmazlık

Direnme yoluyla Hukuk Genel Kurulu önüne gelen uyuşmazlık; imzalı bordroların aksinin davalı şirketin kaşesi ile şirket yetkilisinin imzasının bulunduğu personel ücret çizelgeleri ile ispatlandığı kabul edilerek ücretin belirlendiği eldeki davada, personel ücret çizelgelerine dayanılarak ücret belirlenmesinin hatalı olup olmadığı, buradan varılacak sonuca göre ücret tutarının tanıkla ispat sınırının üstünde olduğu kabul edilerek bozma kararında belirtilen ispat kuralları çerçevesinde araştırma ve inceleme yapıp sonucuna göre karar verilmesinin gerekip gerekmediği noktasında toplanmaktadır.

D. Gerekçe

1. İlgili Hukuk

1. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun (5510 sayılı Kanun) 80. maddesi ile 86. maddesinin 9. fıkrası

2. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (HMK) 200 ve 202. maddeleri

2. Değerlendirme

1. Uyuşmazlık konusu dönem dikkate alındığında davanın yasal dayanağını 5510 sayılı Kanun'un 86. maddesinin 9. fıkrası teşkil etmektedir.

2. Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 86. maddesinin 9. fıkrasında aylık prim ve hizmet belgesi veya muhtasar ve prim hizmet beyannamesi işveren tarafından verilmeyen veya çalışıkları Kurumca tespit edilemeyen sigortalıların çalışıklarını hizmetlerinin geçtiği yılın sonundan başlayarak beş yıl

içerisinde iş mahkemesine başvurarak alacakları ilâm ile ispatlamaları hâlinde bunların mahkeme kararında belirtilen aylık kazanç toplamaları ile prim ödeme gün sayılarının dikkate alınacağı hüküm altına alınmıştır.

3. Belli bir dönemdeki çalışmaların tespiti istemini içeren hizmet tespiti davası, dava dilekçesinde açıkça belirtilmiş olmasa da 5510 sayılı Kanun'un 86. maddesinin 9. fıkrasında da düzenlendiği üzere özünde prime esas kazançların ve prim ödeme gün sayılarının tespiti talebini de içermektedir. Mahkemenin hizmet tespitine ilişkin kararı ise işverenin Kuruma vermediği bildirgeler yerine geçecek belge niteliğindedir. Bu nedenle mahkeme dava sonunda vereceği kararda tespit edilen dönem için aylar itibarıyla prim ödeme gün sayıları ile 5510 sayılı Kanun'un 86. maddesine göre hesaplanacak olan o dönemdeki bir günlük ücreti de belirtecektir.

4. Öte yandan sosyal güvenlik hakkı, sosyal hukuk devletinde geçerli olan sosyal güvenlik ve sosyal adalet ilkelerinin bir gereği olarak insanlara asgari yaşam düzeyi sağlamak ve onları korumakla görevli olan devletten bu yönde gerekli tedbirleri almasını ve teşkilatları kurmasını talep etme hakkı sunar. Sosyal güvenlik hakkının nitelikleri ise vazgeçilmez ve devredilmez bir hak olduğu, bu haktan yararlanmanın zorunlu bulunduğu ve devletin sosyal güvenlik hakkının yaşama geçirilmesinde müdahalesinin gerekliliği olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla vazgeçilmez ve anayasal bir hak olan sosyal güvenlik hakkı bu niteliği itibarıyla kamu düzenindendir. Kamu düzeninden olma koşulu resen araştırma ilkesini ve sonuç olarak hâkimin delilleri serbestçe, kendiliğinden toplayarak sonuca gitmesini beraberinde getirir. Sigortalı kavramı, kısa ve uzun vadeli sigorta kolları bakımından sosyal güvence sistemine adına prim ödenmesi gereken yahut kendi adına prim ödemesi gereken kişiyi ifade eder. Görüldüğü gibi sigortalı olmak çalışma ve prim ödeme ilkesine bağlı olduğundan hizmet tespiti ve prime esas kazancın tespiti davaları sosyal güvenlik hakkının özünü oluşturmaktadır.

5. Kendiliğinden araştırma ilkesi dava malzemesinin hazırlanmasında tarafların yanı sıra hâkimin de görevli olması hâli olup bu ilke kamu yararı gerekçesine dayanır ve taraflarca hazırlama ilkesinin istisnasıdır. Öyle ki bu davalarda taraflardan birinin isticvabı ve bunun ikrarla sonuçlanması durumunda bile hâkim kendiliğinden araştırma yetkisine sahip bulunmaktadır. Bu davalarda iddianın ve savunmanın genişletilmesi yasağı uygulanmaz yine hâkim kesin delillerle de bağlı değildir.

6. Hizmet tespiti davalarında işçinin çalışmasının gerçekliği, işin ve işyerinin kapsam ve niteliği dikkate alınarak ücretinin ve Kuruma işveren tarafından ödenen ve ödenmesi gereken primlerin miktarının belirlenebilmesi amacıyla prime esas kazancın tespitinde gerçek ücretin esas alınması koşuldur.

7. Hizmet tespiti davasının niteliği gereği çalışma olgusu her türlü delille ispatlanabilmesine rağmen ücretin ispatında bu denli serbestlik söz konusu değildir. Ücretin ispatında Hukuk Genel Kurulunun 16.04.2025 tarihli ve 2023/10-608

Esas, 2025/243 Karar; 17.05.2023 tarihli ve 2022/(21)10-650 Esas, 2023/483 Karar; 05.11.2019 tarihli ve 2015/10-3509 Esas, 2019/1127 Karar ile 07.02.2018 tarihli ve 2015/10-843 Esas, 2018/126 Karar sayılı kararlarında da belirtildiği üzere HMK'nın 200. maddesinde yazılı sınırları aşan ücret alma iddialarının yazılı delille kanıtlanması zorunluluğu bulunmaktadır.

8. Bu itibarla ücret miktarı HMK'nın 200. maddesinde belirtilen sınırları aşıyorsa tespiti gereken gerçek ücretin hukuksal geçerliliği haiz olarak düzenlenmiş olmak kaydıyla işçinin imzasının bulunduğu aylık ücreti gösteren para makbuzları, banka kayıtları, ticari defter kayıtları, ücret bordroları gibi belgelerle ispatı mümkündür.

9. Yazılı delille ispat sınırının altında kalan miktar için veya bu miktar üzerinde olsa bile varlığı iddia edilen çalışmanın öncesine ve sonrasına ait delil başlangıcı sayılabilecek belgelerin bulunması hâlinde tanık dinletilmesi mümkündür (HMK md. 202).

10. Öte yandan 5510 sayılı Kanun'un 82. maddesinde prime esas günlük kazançların alt ve üst sınırları açıklanmıştır. Buna göre günlük kazancın alt sınırı HMK'nın 200. maddesinde belirtilen sınırı aşıyorsa ücretin yazılı delille saptanması gereğinin pratikte bir önemi kalmayacaktır. Zira 5510 sayılı Kanun'un 82. maddesinin 2. fıkrasında günlük kazançları alt sınırın altında olan sigortalılar ile ücretsiz çalışan sigortalıların günlük kazançlarının alt sınır üzerinden hesaplanacağı düzenlenmiştir.

11. Somut olayda 02.05.2014-21.06.2017 tarihleri arasında davalı işyerinde veznedar olarak çalışan davacı iş sözleşmesinin feshedildiği tarihte aylık net 2.700,00 TL ücretle çalıştığını ayrıca yılda toplam bir aylık ücreti tutarında ikramiye ödendiğini ancak primlerinin gerçek ücreti üzerinden Kuruma bildirilmediğini iddia ederek eldeki davayı açmış, dosya kapsamında davalı işveren tarafından sunulan ve davacının imzasının yer aldığı 2016 yılına ait ücret bordroları ile davacı tarafından sunulan 2014, 2015, 2016 ve 2017 yıllarına ilişkin aylık ücret ödeme cetvellerinin bulunduğu anlaşılmıştır.

12. İlk Derece Mahkemesince davacının Kuruma bildirilen ücretinin gerçek ücretinin altında olduğu, aylık ücret ödeme cetvellerinde gösterilen aylık ücretleri aldığı ve bu miktarın davacının Kuruma bildirilen ücretine dahil edilmesi gerektiği gerekçesiyle davanın kabulüne karar verilerek yapılan bu değerlendirme Bölge Adliye Mahkemesince de yerinde bulunarak davalı ve fer'î müdahil Kurum vekillerinin istinaf başvuruları esastan reddedilmiştir.

13. Ne var ki, davacı tarafından sunulan aylık ücret ödeme cetvellerinde şirket kaşesi ile şirket yetkilisinin imzası bulunmakta ise de davalı işveren bu belgelerde yer alan imzanın husumetli olduğu çalışan tarafından gerçeğe aykırı şekilde bu dosyada delil olarak kullanılmak maksadıyla sonradan atıldığını, ücret ödeme cetvelleri farklı yıllara ilişkinmiş gibi görünmesine rağmen çıplak gözle bakıldığında dahi imzaların aynı gün atıldığının anlaşıldığını, bu hususun

araştırılması gerektiğini ve ilgili belgeleri kabul etmediklerini savunmuş, Mahkemece bu hususun tespiti için Adli Tıp Kurumuna yazılan müzekkere sonucu hazırlanan raporda söz konusu belgelerde yer alan imza, mühür, kaşe izi ve yazıların yaşı konusunda zaman birimi açısından tespite gidilemediği bildirilmiştir.

14. Uyuşmazlığın çözümü bakımından davalı işverence sunulan ve yargılamanın başından beri davacının imza inkârında bulunmadığı ücret bordrolarına bakılmalıdır.

15. Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 102. maddesinin (e) fıkrasının 5. bendinde, dönem bordrolarında bulunması zorunlu unsurların neler olduğundan bahsedilmiş, ilgili düzenlemede işverenler tarafından ibraz edilen aylık ücret tediye bordrosunda; işyerinin sicil numarası, bordronun ilişkin olduğu ay, sigortalının adı, soyadı, sigortalının sosyal güvenlik sicil numarası, ücret ödenen gün sayısı, sigortalının ücreti, ödenen ücret tutarı ve ücretin alındığına dair sigortalının imzasının bulunmasının zorunlu olduğu, belirtilen unsurlardan herhangi birini ihtiva etmeyen ücret tediye bordrolarının geçerli sayılmayacağı açıklanmıştır. Buradan hareketle somut olaya bakıldığında, bir tarafta geçerliliği tartışmalı olan ve davalı işverenin başından beri kabul etmediği ücret ödeme cetvelleri bulunmaktayken diğer tarafta maddedeki şartları taşıdığı açık olan ve yargılamanın başından beri davacının imza inkârında bulunmadığı ücret bordroları bulunmaktadır. O hâlde Mahkemece, davacının elden aldığı ücret tutarlarının gösterildiğini iddia ettiği personel ücret çizelgelerine dayanılarak ücret belirlenmesi hatalı olup sunulan bordroların hukuken geçerli olduğu ve iddia edilen ücret tutarının da tanıkla ispat sınırının üstünde olduğu kabul edilerek sonucuna göre karar verilmelidir.

16. Hukuk Genel Kurulundaki görüşmeler sırasında prime esas kazanç tutarı bakımından uyuşmazlık olan eldeki davada bireysel iş hukuku ve sosyal güvenlik hukuku normlarının bordroya senet vasfı vermediği, ayrıca dosya içerisinde işverenin kaşesi ile işyeri yetkilisinin imzasının yer aldığı ücret ödeme cetvellerinin bulunduğu, öte yandan resen araştırma ilkesi ve delil serbestisi kapsamında iddianın her türlü delille ispatlanabileceği, vasıfsız işçi olarak çalışmayan davacının asgari ücret almasının hayatın olağan akışına aykırı olduğu, gerekirse emsal ücret araştırması da yapılmak suretiyle gerçek ücretin belirlenmesi ve direnme kararının bu değişik gerekçe ile bozulması gerektiği ileri sürülmüş ise de bu görüş Kurul çoğunluğu tarafından benimsenmemiştir.

17. Hâl böyle olunca Hukuk Genel Kurulunca da benimsenen Özel Daire bozma kararına uyulması gerekirken önceki hükümde direnilmesi doğru olmamıştır.

18. O hâlde direnme kararı bozulmalıdır.

VII. KARAR

Açıklanan sebeplerle;

Davalı ve fer'î müdahil Kurum vekillerinin temyiz itirazlarının kabulü ile direnme kararının Özel Daire bozma kararında gösterilen nedenlerden dolayı 6100

sayılı Kanun'un 371. maddesi gereğince BOZULMASINA,

İstek hâlinde temyiz peşin harcının yatırana geri verilmesine,

Dosyanın 6100 sayılı Kanun'un 373. maddesinin 1. fıkrası uyarınca İlk Derece Mahkemesine, karardan bir örneğin Bölge Adliye Mahkemesine gönderilmesine,

01.10.2025 tarihinde oy çokluğuyla kesin olarak karar verildi.

"K A R Ş I O Y"

Uyuşmazlık, vasfı ve kıdemli olarak çalışan ancak sigorta bildirimleri asgari ücret üzerinden bildirilen sigortalının, prime esas kazancının tespiti davasında kazanca esas ücretin belirlenmesinde 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (6100 sayılı Kanun) 200. maddesi kapsamında ücretin belirli bir miktarı geçtiğinde yazılı delillerle mi yoksa her türlü delillerle mi kanıtlanacağı noktasında toplanmaktadır.

İlk Derece Mahkemesince toplanan deliller, tanık beyanları ve banka hesap hareketleri ile 27.09.2019 tarihli bilirkişi raporu birlikte değerlendirildiğinde, davacının davalıya ait işyerinden kuruma bildirilenler dışında hüküm fıkrasında belirtilen ücretlerle çalıştığı belirtilerek davanın kabulü ile dökümü yapılmak suretiyle ek kazançlarla çalıştığının tespitine karar verilmiş, verilen karar davalı ve fer'i müdahil Kurum vekilleri tarafından istinaf edilmiştir.

İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 34. Hukuk Dairesince, Mahkemenin vakıa ve hukuki değerlendirilmesinde usul ve esas yönünden yasaya aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle davalı ve fer'i müdahil Kurum vekillerinin istinaf başvurularının esastan reddine karar verilmiştir.

Karar davalı ve fer'i müdahil Kurum vekilleri tarafından temyiz edilmiştir.

Özel Dairece; "Kuruma ödenmesi gereken sigorta primlerinin hesabında gerçek ücretin esas alınması gerekmekte olup hizmet tespiti davalarının kamusal niteliği gereği çalışma olgusu her türlü kanıtla ispatlanmasına karşın ücret konusunda aynı genişlikte ispat serbestliğinin söz konusu olmadığı ve değinilen maddelerde yazılı sınırları aşan ücret alma iddialarının yazılı delille kanıtlanması zorunluluğu bulunduğu, yazılı delille ispat sınırının altında kalan miktar için tanık dinlenebileceği gibi tespiti istenen miktar sınırı aşırsa dahi varlığı iddia edilen çalışmanın öncesine ve sonrasına ait yazılı delil başlangıcı sayılabilecek belgeler bulunuyorsa tanık dinlenmesinin mümkün olduğu, somut olayda ise davacının davalı şirkette veznedar olarak çalıştığını iddia etmesine karşılık dosyada yer alan asgari ücret üzerinden düzenlenen bordrolara imza attığı, imza inkarda bulunmadığı, Mahkemece davacının elden aldığı ücret tutarlarının gösterildiğini iddia ettiği personel ücret çizelgelerine dayanarak ücret belirlenmesinin hatalı olduğu, ücret tutarının tanıkla ispat sınırının üstünde olduğu kabul edilerek sonucuna göre karar verilmelidir. Verilen karar usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir." gerekçesiyle karar bozulmuştur.

Çoğunluk görüşünün kamu düzeni ve resen araştırma ilkesine, 6098 sayılı

Türk Borçlar Kanunu (6098 sayılı Kanun), 4857 sayılı İş Kanunu (4857 sayılı Kanun) ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (5510 sayılı Kanun) hükümleri ile 6100 sayılı Kanun hükümlerine göre hukuki bir dayanağı bulunmamaktadır.

1. Sosyal devlet olmanın bir gereği ve sonucu, sosyal güvenlik hakkının tüm bireylere sağlanması ve güvence altına alınmasıdır. Sosyal güvenlik hakkı vazgeçilmez anayasal haktır ve kamu düzenindendir. Sigortalının prime esas kazanç tespiti davası, kamu düzeninden bir dava olup resen araştırma ilkesinin ve delil serbestisinin uygulandığı davadır.

2. Sigortalı bu haktan vazgeçemez, açtığı davadan feragat edemez, davalı işverenin de bu kapsamda davayı kabul etmesinin sonuca etkisi yoktur. Yani bu tür davalarda Mahkemece resen araştırma yapılarak prime esas kazanç miktarının tespitini yapmak zorundadır.

3. Resen araştırma ilkesi uyarınca, dava malzemesinin toplanması ve görevli olduğu davalarda iddia ve savunmanın genişletilmesi yasağı uygulanamaz (Hakan Pekcanitez/Oğuz Atalay/ Muhammed Özkes – Medeni Usul Hukuku, 14. baskı, Ankara 2013 s. 366). Resen araştırma ilkesinin uygulama alanı bulduğu uyuşmazlıklarda ortaya çıkan hukuki sonuçlardan bir başkası ise delil sözleşmesinin yapılamamasıdır (Karslı, s. 261). Resen araştırma ilkesinin geçerli olduğu davalarda isticvap hükümleri uygulama alanı bulmaz, tarafların ikrarı da hâkimi bağlamaz. Ayrıca ikinci tanık listesi verilebilir (Kuru, (c.II) s.1924, s.262,469). En önemlisi tasarruf ilkesinin uygulandığı davalarda, hâkim kesin deliller ile bağlı olduğu hâlde; resen araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda hâkim kesin delillerle bağlı değildir. Sigortalı, bu haktan vazgeçemeyeceğinden açtığı davadan feragat edemez. Feragatin, kabulün ve en önemlisi kesin delil niteliğinde olan ikrarın dikkate alınmadığı bu davada, çoğunluk görüşü ile diğer bir kesin delil olan senetle ispat ilkesinin aranması doğru olmadığı gibi çelişki de yaratılmıştır. Çünkü dosyada işverenden sadır olan ve sigortalının aylık ücretini gösteren personel ücret çizelgesi bulunmaktadır. Bu tür davalarda Mahkemece resen araştırma yapılarak prime esas kazanç miktarı tespiti yapılması gerekir. Somut uyuşmazlıkta da Mahkemece yazılı belgeye değer verilerek yargılama yapıp sonuca gidilmiştir.

4. 6100 sayılı Kanun'un 200. maddesine göre “Bir hakkın doğumu, düşürülmesi, devri, değiştirilmesi, yenilenmesi, ertelenmesi, ikrarı ve itfası amacıyla yapılan hukuki işlemlerin yapıldıkları zamanki miktar ve değerleri belirli bir miktarın üzerinde ise senetle ispat olunması gerekir. Senet kavramı, belge kavramı ile özdeş değildir. (Madde 199) 200. madde ile düzenlenen “senetle ispat zorunluluğu” dur, “belge ile ispat zorunluluğu değildir.” Keza 201. maddedeki kural senede karşı tanıkla ispat yasağıdır. Senede karşı belge ile veya belgeye karşı senetle ispat zorunluluğu değildir. Hükmün “mad. 200” düzenlediği bu kural, yargılama hukukunda genellikle, “senetle ispat zorunluluğu” olarak anılmaktadır. Aslında bu kural “tanıkla ispat yasağı” şeklinde olmalıdır. Çünkü 200. maddedeki parasal sınırı aşan

hukuki işlemlerin, senedin yanı sıra diğer kesin deliller olan ikrar, yemin ve kesin hükümle ispatı mümkündür (Yılmaz, e. HMK şerhi, s. 2419, 2420).

İş sözleşmesini, diğer iş görme sözleşmelerinden ayıran kişisel ve hukuki bağımlılık ilişkisi unsuru, tarafları, işverenin sosyal ve ekonomik bakımdan üstünlüğü, işçinin zayıf konumda olması, kayıtların işveren tarafından tutulması, çalışma olgusunun hukuki fiil oluşu nedeniyle özellikle işveren tarafından iş ilişkisinin kurulması, devamı ve sona ermesinde düzenlenen belgelere 6100 sayılı Kanun'un katı kurallarını uygulamak olanaklı değildir. İş hukukunda koruma mekanizmalarının önemli bir diğer bölümü, emredici normlarla sözleşme ilişkisinde tarafların irade serbestilerinin kısıtlanmasına yöneliktir. Tarafların konumu nedeniyle işveren açısından kural olarak senede karşı senetle ispat kuralları uygulanacaktır. Ancak işçi açısından yasal düzenlemeler dikkate alındığında, bu kural ancak istisnai durumlarda uygulama alanı bulacaktır. Zira iş ilişkisi devam ettiği sürece zayıf konumda olan işçinin iradesinin baskı altında olduğu, işverenin aşırı yararlandığı varsayılarak 6100 sayılı Kanun'un 203/1-(ç) hükmü devreye girecek ve istisna kuralı olarak uygulanacaktır. Prime esas kazancın düşük gösterilmesinden yararlanan işverendir. Ücret kayden düşük gösterilerek daha az prim ve gelir vergisi verilmekte, bu şekilde bu yükümlülüğten kurtulacaktır.

5. 5510 sayılı Kanun'un;

80. maddesinde “prime esas kazanç, hak edilen ücret üzerinden alınacağı”

85. maddesinde “işverenin, işin emsaline, niteliğine, kapsam ve kapasitesine göre işin yürütümü açısından gerekli olan sigortalı sayısının, çalışma süresinin veya prime esas kazanç tutarının altında bildirimde bulunulduğunun tespiti halinde, işin yürütümü açısından gerekli olan asgari işçilik tutarı; yapılan işin niteliği, kullanılan teknoloji, işyerinin büyüklüğü, benzer işletmelerde çalıştırılan sigortalı sayısı, ilgili meslek veya kamu kuruluşlarının görüşü gibi unsurlar dikkate alınarak tespit edilebileceği,”

86/5 hükmünde “sigortalıların otuz günden az çalıştığını gösteren bilgi ve belgelerin kurumca istenilmesine rağmen ibraz edilmemesi veya ibraz edilen bilgi ve belgelerin geçerli sayılmaması halinde otuz günden az bildirilen sürelerle ait aylık prim ve hizmet belgesi veya muhtasar ve prim hizmet beyannamesi, yapılan tebligata rağmen bir ay içinde verilmemesi veya noksan verilmesi halinde kurumca re’sen düzenlenir ve muhteviyatı primlerin bu Kanun hükümlerine göre tahsil olunacağı,”

En önemlisi 102/e.5 “işverenler tarafından ibraz edilen aylık ücret, tediye bordrosunda işyerinin sicil numarası, bordronun ilişkin olduğu ay, sigortalının adı ve soyadı, sigortalının sosyal güvenlik sicil numarası, ücret ödenen gün sayısı, sigortalının ücreti, ödenen ücret tutarı ve ücretin alındığına dair sigortalının imzasının bulunmasının zorunlu olduğu, belirtilen unsurlardan herhangi birini ihtiva etmeyen ücret tediye bordrolarının geçerli sayılmayacağı ve her bir geçersiz ücret tediye bordrosu için aylık asgari ücretin yarısı tutarında, idari para cezası

uygulanacağı” açıkça belirtilmiştir.

4857 sayılı Kanun’un 32/5 hükmü uyarınca iş sözleşmesinin sona ermesinde işçinin ücreti ile sözleşme ve kanundan doğan para ile ölçülmesi mümkün menfaatlerinin tam olarak ödenmesi zorunlu tutulmuş, yine 37. maddesinde “işverene, işyerinde veya bankaya yaptığı ödemelerde işçiye ücret hesabını gösterir imzalı veya işyerinin özel işaretini taşıyan bir pusula verme yükümlülüğü” getirilmiştir. Söz konusu pusulada ödemenin günü ve ilişkin olduğu dönem ile fazla çalışma, hafta tatili, bayram ve genel tatil ücretleri gibi asıl ücrete yapılan her çeşit eklemeler tutarının ve vergi, sigorta primi, avans mahsubu, nafaka ve icra gibi her çeşit kesintilerin ayrı ayrı gösterilmesi zorunluluğu olduğu belirtilmiştir.

6098 sayılı Kanun’un 401. maddesinde ise “işverenin, işçiye sözleşmede veya toplu iş sözleşmesinde belirlenen; sözleşmede hüküm bulunmayan hallerde ise asgari ücretten az olmamak üzere emsal ücreti ödemekle yükümlü olacağı” açıkça kurala bağlanmıştır.

6. Dosyada işveren tarafından davacıya ait ücret bordrosu ve bordro dışında personel ücret çizelgesinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

4857 sayılı Kanun’un 8/3 hükmüne göre, “yazılı sözleşme yapılmayan hallerde işveren işçiye en geç 2 ay içinde genel ve özel çalışma koşullarını, günlük ya da haftalık çalışma süresini, temel ücreti ve varsa ücret eklerini, ücret ödeme dönemini, süresi belirli ise sözleşmenin süresini, fesih halinde tarafların uymak zorunda oldukları hükümleri gösteren yazılı belge vermekle yükümlüdür.” Söz konusu hüküm bordroyu yeterli kabul etmemekte, ücret konusunda işverenden sadır olan belge verilmesini de zorunlu tutmaktadır.

O hâlde prime esas kazancın tespitinde, bordroyu senet kabul etmeyen hükümleri yok sayarak sigortalıdan prime esas kazancın tespitinde senetle ispat kuralını aramak isabetli değildir. Zira karşı tarafın düzenlemesine bağlı belgeyi davacı sigortalıdan beklemek hayatın olağan akışına da uygun değildir.

Kaldı ki somut uyuşmazlıkta davacı, davalı işyerinde veznedar olarak çalışmıştır. Davacının vasıflı işçi olduğu, bu mesleği nedeniyle asgari ücret üzerinde ücret alacağı açıktır. İşyerinde veznedar olarak çalışan bir kişinin asgari ücret aldığını kabul etmek hayatın olağan akışına uygun değildir. Bordroda davacının imzasının olması, prim alacağının aynı zamanda kurum alacağı olması ve bu haktan vazgeçilemeyeceğinden bir bağlayıcılığı yoktur. Yazılı delil başlangıcı niteliğinde bulunan ve diğer işçilerinde ücretini gösteren personel ödeme çizelgesi dosyaya sunulmuş ve bu belgenin üzerinde işverenin kaşesi ile işyeri yetkilisinin imzasının olduğu görülmüştür. Görüldüğü gibi gerek bireysel iş hukuku hükümleri ve gerekse sosyal güvenlik hukuku normları bordroya senet vasfı niteliği vermemektedir. Sunulan deliller ve sigortalının prime esas kazancının tespitinde Mahkemece resen araştırma ilkesi ve delil serbestisi kapsamında her türlü delil toplanmalı, dosyaya sunulan belgelerle birlikte sigortalının yaptığı işin özelliği, işyerindeki ve meslekteki kıdemi, meslek unvanı, yapılan işin niteliği, işyerinin özellikleri, kayıtlarda görülen

ücretle çalışmasının hayatın olağan akışına uygun bulunup bulunmadığı da değerlendirilerek tanıklar dinlenmeli, gerektiği takdirde emsal ücret araştırması yapılmalı, tüm deliller birlikte değerlendirilerek sonuca gidilmelidir.

Yukarıda açıklanan nedenlerle gerekli araştırmanın yapılması yönünde değişik bozma görüşünde olduğumuzdan Sayın Çoğunluğun bozma gerekçesine katılmamıştır.